

บทที่ 2

ทวีปแอฟริกา : ภาพรวมและลักษณะเฉพาะ

ประเมินผลก่อนการเรียนบทที่ 2

ท่านมีความรู้เรื่องต่อไปนี้อย่างไร

1. ความสำคัญของแอฟริกา
2. ความหลากหลายของแอฟริกา
3. สภาพเศรษฐกิจแอฟริกา
4. การเมืองการปกครองของแอฟริกา

เค้าโครงเรื่อง

1. ความสำคัญของแอฟริกา
 - 1.1 ความสำคัญด้านเศรษฐกิจ
 - 1.2 ความสำคัญด้านการเมือง
 - 1.3 ความสำคัญด้านยุทธศาสตร์
2. สภาพแวดล้อมด้านภูมิศาสตร์ สังคม และวัฒนธรรมของแอฟริกา
 - 2.1 สภาพแวดล้อมด้านภูมิรัฐศาสตร์
 - 2.2 ที่ตั้ง สภาพแวดล้อมกับความสัมพันธ์ของประชากร
 - 2.3 ประชากร
 - 2.4 ภาษา
 - 2.5 ภูมิอากาศ

- 2.6 ทรัพยากร
- 2.7 สังคม ศาสนา และวัฒนธรรม
- 3. สภาพเศรษฐกิจแอฟริกา
- 4. การเมืองการปกครอง
 - 4.1 ลักษณะทั่วไปของการปกครองในแอฟริกา
 - 4.2 ปัญหาด้านการเมืองการปกครองของแอฟริกา

สาระสำคัญ

1. แอฟริกาเป็นภูมิภาคที่มีศักยภาพขึ้นการเป็นแหล่งทรัพยากรที่สำคัญของโลก โดยเฉพาะทรัพยากรประเภทสินแร่ ในทางการเมืองกลุ่มประเทศแอฟริกายังเป็นกลุ่มที่มีบทบาทในเวทีการเมืองระหว่างประเทศเพราะสมาชิกสมาชิกประชาชาติจำนวน 1 ใน 3 เป็นสมาชิกที่มาจากทวีปแอฟริกา นอกจากนี้ แอฟริกายังตั้งอยู่ในบริเวณที่เป็นยุทธศาสตร์สำคัญของโลก

2. แอฟริกาเป็นดินแดนแห่งความหลากหลายทั้งทางด้านภูมิศาสตร์ เผ่าพันธุ์ อากาศ ภูมิประเทศ ภาษา ศาสนา และวัฒนธรรม จนดูเหมือนว่าการสร้างเอกภาพ หรือบูรณาการให้เกิดขึ้นภายในประเทศหรือภายในภูมิภาคจะเป็น เรื่องยาก อย่างไรก็ตาม ใดก็ตามที่มีความพยายามในการจะสร้างเอกลักษณ์หรือสร้างเอกภาพให้เกิดขึ้นในแอฟริกาแล้ว

3. แอฟริกาประกอบไปด้วยประเทศที่มีความแตกต่างกันอย่างมากในแง่เศรษฐกิจ ประเทศที่มีความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจสูงได้แก่ แอฟริกาใต้ ขณะที่ชาด และไนเจอร์เป็นประเทศที่ยากจนและมีระดับการพัฒนาน้อยที่สุด และเมื่อพิจารณาถึงลักษณะรวมของแอฟริกาแล้วอาจกล่าวได้ว่า แอฟริกายังยากจน รวมทั้งมีอัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจน้อยกว่าภูมิภาคกำลังพัฒนาภูมิภาคอื่นของโลก

4. การเมืองการปกครองในแอฟริกาใต้ทะเลทรายซาฮาราส่วนใหญ่มีรูปแบบเผด็จการแบบพรรคเด่นพรรคเดียว และเผด็จการทหาร การปกครองในระบอบรัฐสภามี

เพียงบางประเทศในทางตอนใต้ของทวีป ทั้งนี้ ภายหลังจากได้รับเอกราชจากเมืองแม่ ตั้งแต่ 1957 เป็นต้นมา ประเทศเกิดใหม่ในแอฟริกาต่างเผชิญปัญหาด้านการเมืองคล้ายกันคือ ปัญหาสงครามกลางเมือง ปัญหาคอร์รัปชัน ปัญหาการ ขยายตัวของระบบราชการ รวมทั้ง ปัญหาการผูกขาดทำธุรกิจ โดยบริษัทที่รัฐเป็นเจ้าของ

จุดประสงค์ของการเรียนรู้

หลังจากอ่านบทที่ 2 จบแล้ว นักศึกษาสามารถ

1. อธิบายถึงความสำคัญของแอฟริกาได้
2. อธิบายถึงสภาพแวดล้อมด้านภูมิรัฐศาสตร์ สังคม และวัฒนธรรมของแอฟริกาได้
3. อธิบายถึงสภาพเศรษฐกิจของแอฟริกาได้
4. อธิบายถึงการปกครองในแอฟริกาได้

บทนำ

ทวีปแอฟริกาเป็นทวีปแห่งความหลากหลาย (diversity) เป็นทวีปมืด (dark continent) ที่ไม่ค่อยมีใครรู้จัก รวมทั้งเป็นทวีปที่โดดเด่นที่ยังห่างไกลความเจริญเต็มไปด้วยโรคระบาด มีความทุรกันดารของสภาพภูมิประเทศที่ยากแก่การเข้าถึง แต่แอฟริกามีความโดดเด่นในแง่ของความร่ำรวยด้วยทรัพยากรธรรมชาติโดยเฉพาะแร่ธาตุอย่างมหาศาล จนกล่าวได้ว่าแอฟริกามีศักยภาพในการเป็นแหล่งทรัพยากรสำคัญของโลก นอกจากนี้ทวีปแอฟริกายังตั้งอยู่ในบริเวณที่เป็นจุดยุทธศาสตร์ที่สำคัญของโลกที่เรียกว่าเป็น “เกาะโลก” ซึ่งขนานด้วยมหาสมุทรอินเดียทางตะวันออกมหาสมุทรแอตแลนติกทางตะวันตก และ

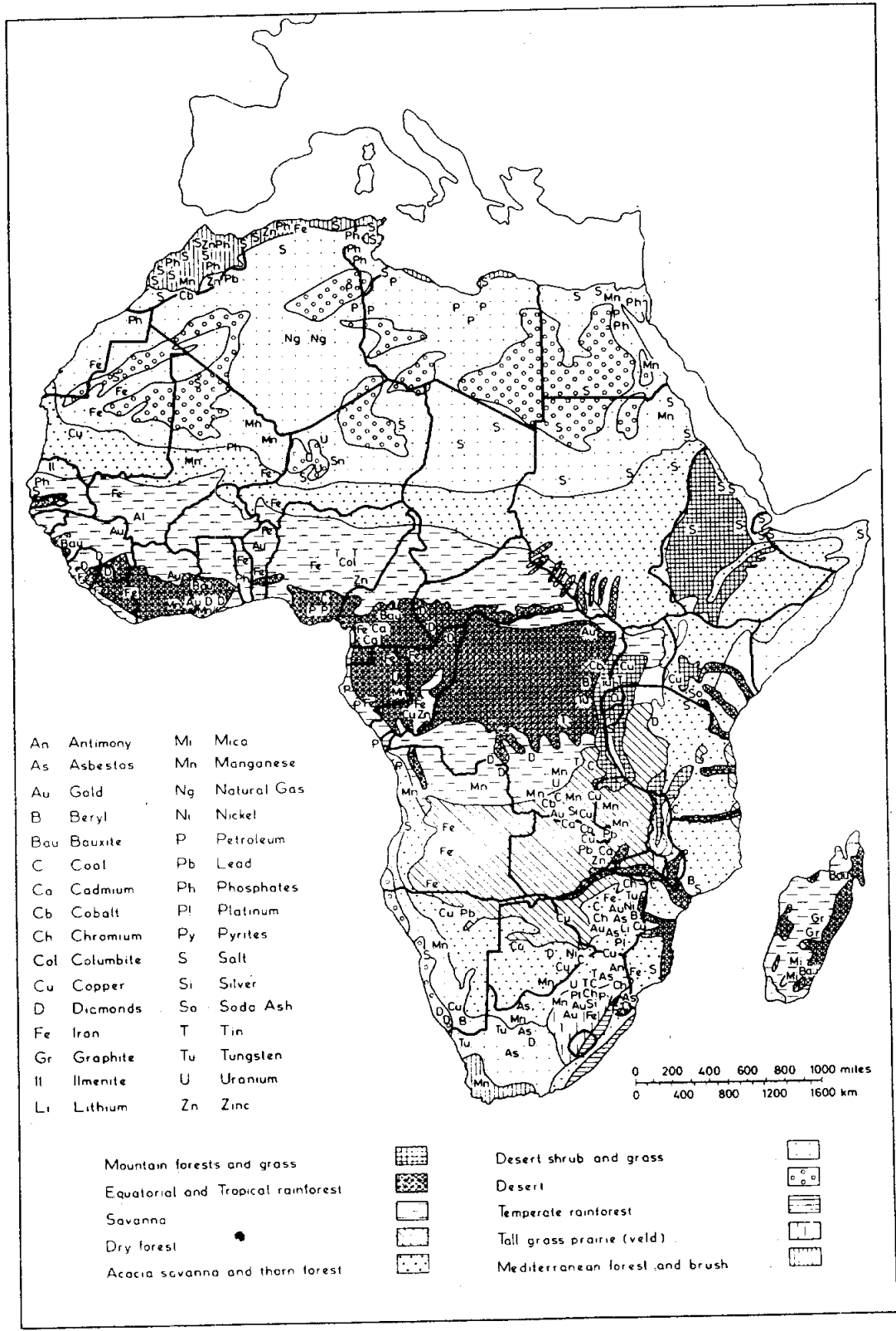
ทะเลเมดิเตอร์เรเนียนทางตอนเหนือ อีกทั้งยังเป็นทวีปที่ประกอบด้วยประเทศเอกราชกว่า 50 ประเทศ แอฟริกาจึงมีความสำคัญด้านการเมืองในสายตามหาอำนาจ ในอดีตมหาอำนาจยุโรปได้ใช้แอฟริกาเป็นจุดแวะพักการเดินเรือเพื่อเดินทางไปแสวงหาสินค้าหายาก และอาณานิคมในแถบตะวันออกไกล อย่างไรก็ตาม แอฟริกายังมีปัญหาด้านการเมืองการปกครอง ปัญหาเศรษฐกิจ รวมทั้งโรคระบาดอีกหลายประการที่ต้องแก้ไขติดตาม

1. ความสำคัญของแอฟริกา

1.1 ความสำคัญด้านเศรษฐกิจ

โดยที่แอฟริกาเป็นแหล่งทรัพยากรธรรมชาติหรือวัตถุดิบที่สำคัญของโลก โดยเฉพาะทรัพยากรประเภทแร่ธาตุ อาทิ เพชร พลอย อัญมณี ทองคำ ทองแดง ยูเรเนียม น้ำมัน ถ่านหิน รวมทั้งฝ้าย และไม้ แอฟริกาจึงมีความสำคัญด้านเศรษฐกิจต่อประเทศตะวันตกมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดคือ ในสมัยที่แอฟริกาตกเป็นอาณานิคมของมหาอำนาจยุโรป ตั้งแต่ศตวรรษที่ 19 ทั้ง โปรตุเกส อังกฤษ ฝรั่งเศส เยอรมนี เบลเยียม และอิตาลี ต่างแข่งขันกันขยายการครอบครองพื้นที่ต่าง ๆ ในแอฟริกาให้มากยิ่งขึ้นเพื่อชดเชยทรัพยากรธรรมชาติอันมีค่าดังกล่าว และเมื่อมีการชุกค้นพบแหล่งเพชร และแหล่งทองคำ สำคัญที่แอฟริกา ตอนใต้ ในปลายศตวรรษที่ 19 ก็ยิ่งทำให้มหาอำนาจยุโรปเหล่านั้นมีความสัมพันธ์ด้านการพาณิชย์ และการเมืองกับแอฟริมากยิ่งขึ้นตามลำดับ¹ ก่อนหน้านี้ในช่วงศตวรรษที่ 15 - ต้นศตวรรษที่ 19 แรงงานทาสแอฟริกันจำนวนมากได้ถูกขายให้กับพ่อค้าชาวตะวันตกเพื่อนำไปใช้แรงงานด้านเกษตรกรรมในละตินอเมริกา อเมริกากลาง และอเมริกาเหนือ หรือยุโรป ซึ่งแรงงานดังกล่าวเป็นส่วนสำคัญต่อการขยายตัวทางเศรษฐกิจของตะวันตก จึงกล่าวได้ว่าความรุ่งเรืองของยุโรปในช่วงก่อนสงครามโลกทั้ง 2 ครั้ง ทรัพยากรธรรมชาติและแรงงานของชาวแอฟริกันดำของแอฟริกาได้มีส่วนในความรุ่งเรืองนั้นอยู่ไม่น้อย สำหรับในปัจจุบันมหาอำนาจทั้งสหรัฐฯ ญี่ปุ่น และยุโรปต่างเห็นความสำคัญของแอฟริกาในแง่เศรษฐกิจมากยิ่งขึ้น สหรัฐฯ และญี่ปุ่นจึงได้

¹ Richard Brown "European Colonial Rule in Africa" in *Africa South of the Sahara 1996* (London : Europa Publications Limited, 1995) p. 18.

แอฟริกา : แหล่งทรัพยากรธรรมชาติ

เสนอประเด็นการให้ความช่วยเหลือด้านการพัฒนาแก่แอฟริกาในการประชุม G-7 ที่เดนเวอร์ สหรัฐฯ ระหว่าง 20-22 มิถุนายน ค.ศ. 1997 ซึ่งที่ประชุมมีมติยืนยันจะให้ความช่วยเหลือด้านด้านการพัฒนาในแอฟริกาอย่างกว้างขวาง เพื่อให้ชาวแอฟริกามีความอยู่ดีกินดี และเพื่อพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานในแอฟริการองรับการลงทุนและการขุดค้นทรัพยากร มีค่าที่ยังคงมีอยู่มากมหาศาล รวมทั้งการนำพลังงานน้ำที่ยังมีศักยภาพอย่างสูงในแอฟริกามาใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อโลกต่อไปในวันข้างหน้า

1.2 ความสำคัญด้านการเมือง

แอฟริกาได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในเวทีการเมืองระหว่างประเทศ ภายหลังจากได้รับเอกราชจากเมืองแม่และได้เป็นสมาชิกองค์การสหประชาชาติตั้งแต่ทศวรรษที่ 1960 เป็นต้นมา ขณะนี้ทวีปแอฟริกา มีประเทศเอกราชทั้งสิ้น 53 ประเทศ จึงมีเสียงประมาณ 1 ใน 3 ของสมาชิกขององค์การสหประชาชาติ ดังนั้นคะแนนเสียงสนับสนุนจากกลุ่มประเทศแอฟริกาในประเด็นปัญหาประเด็นใดประเด็นหนึ่งที่กระทบต่อโลกจึงมีน้ำหนัก และภายหลังกุศสงครามเย็นยุติลงในปี ค.ศ. 1991 ประเทศต่าง ๆ ในแอฟริกาหันมานิยมแนวการปกครองประเทศแบบประชาธิปไตยและระบบเศรษฐกิจแบบเสรีนิยมเพิ่มมากขึ้นตามลำดับ

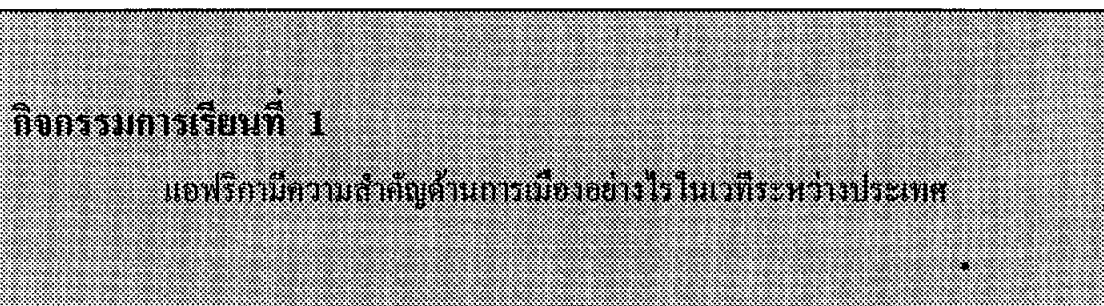
1.3 ความสำคัญด้านยุทธศาสตร์

ความสำคัญในแง่ยุทธศาสตร์ อาจพิจารณาได้ 2 ประการ คือ (1) การที่แอฟริกาตอนใต้บริเวณแหลมกู๊ดโฮป เป็นเส้นทางเดินเรือสินค้า และเรือ ขนส่งน้ำมัน จากตะวันออกกลางไปยังสหรัฐฯ และประเทศในยุโรป ประเทศดังกล่าวจึงต้องพึ่งพาเส้นทางเดินเรือเส้นทางนี้เป็นทางลำเลียงเครื่องอุปโภคบริโภคเป็นอย่างมาก ในอดีตเส้นทางเดินเรือนี้จะยังเพิ่มพูนความสำคัญมาก หากเส้นทางเดินเรือด้านคลองสุเอซ¹ ต้องปิดลง (2) การที่แอฟริกาด้านตะวันออกอยู่ติดกับมหาสมุทรอินเดีย ซึ่งเป็นมหาสมุทรที่มีขนาดใหญ่เป็นที่ 3 ของโลกจึงมีความสำคัญทางยุทธศาสตร์เพราะ เป็นเส้นทางเดินเรือสำคัญที่เชื่อม-

¹ คลองสุเอซอยู่ในอียิปต์มีความยาวประมาณ 160 กิโลเมตร เป็นคลองที่ขุดขึ้นเชื่อมระหว่างแม่น้ำไนล์กับทะเลสาบ Bitters เพื่อเป็นประโยชน์ด้านคมนาคมขนส่งสินค้า

ต่อกับมหาสมุทรแอตแลนติก มหาสมุทร แปซิฟิก และทะเลเมดิเตอร์เรเนียน โดยผ่านทางทะเลแดง และคลองสุเอซ

ในยุคสงครามเย็น ทั้งสหรัฐฯ และสหภาพโซเวียตรวมทั้งจีนต่างเข้ามาแข่งขันกันสร้างอิทธิพลในแอฟริกาอย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะอย่างยิ่งสหภาพโซเวียตได้ขยายอิทธิพลเข้าไปยังดินแดนต่าง ๆ ทั่วแอฟริกาทั้งบริเวณตอนเหนือ ตอนใต้ ตะวันออก ตะวันตกของทวีปดังกล่าว อาทิ ลิเบีย อังโกลา โซมาเลีย ยูกันดา อัมเปอร์วอลตา สาธารณรัฐแอฟริกากลาง บุรุนดี กินีบิซเซา กินี คองโก คาโสมีย์ (เบนิน) และอิควอริโทเรียล-กินี ส่วนจีนพยายามเข้าไปมีอิทธิพลในแทนซาเนีย หรือแอฟริกาใต้ ขณะที่สหรัฐฯ ก็พยายามเข้าไปมีอิทธิพลในซาอีร์ เป็นต้น

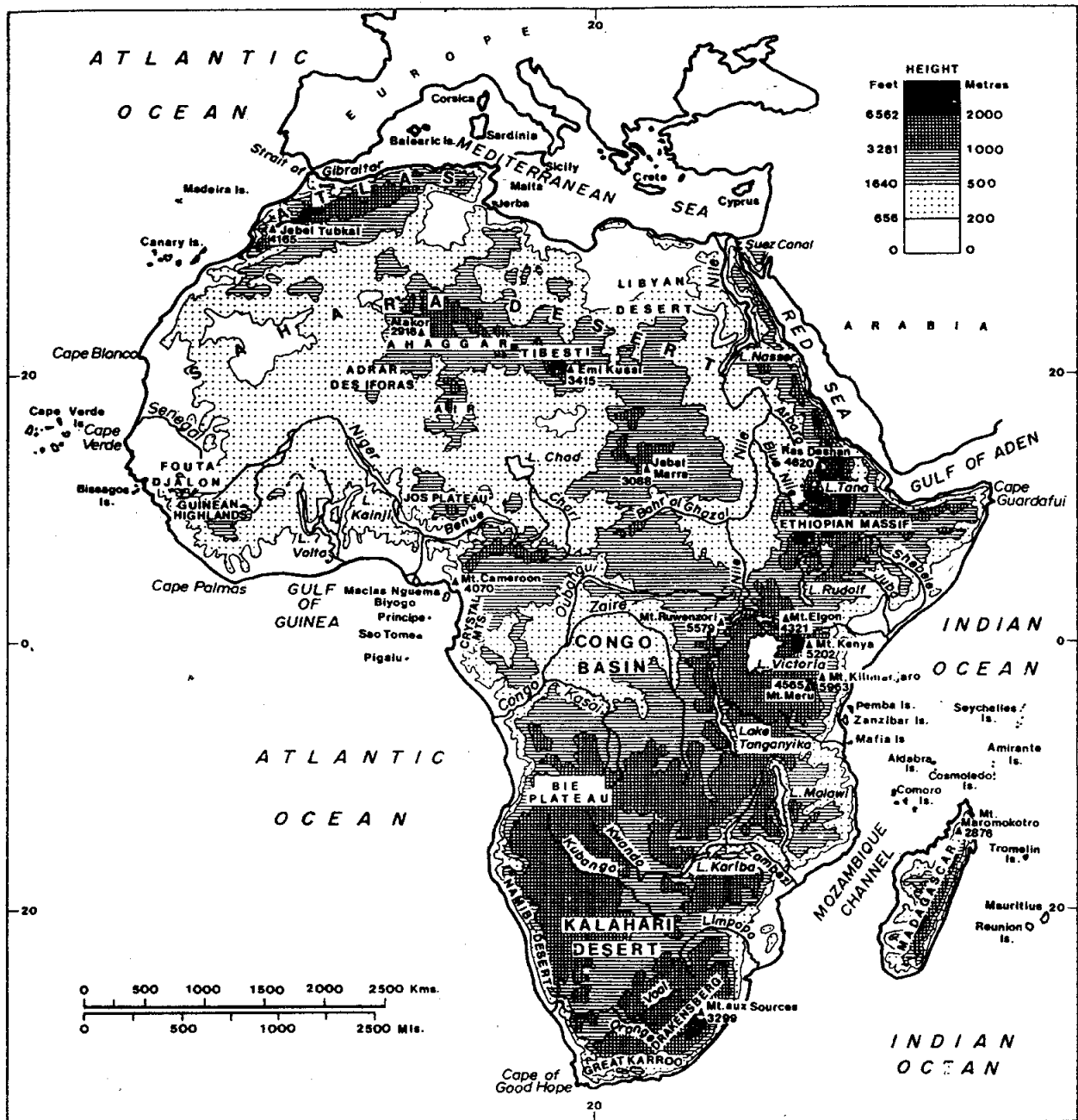

2. สภาพแวดล้อมด้านภูมิศาสตร์ สังคม วัฒนธรรมของแอฟริกา

2.1 สภาพแวดล้อมด้านภูมิศาสตร์

แอฟริกาเป็นทวีปที่มีขนาดใหญ่เป็นอันดับ 2 รองจากทวีปเอเชีย มีพื้นที่ประมาณ 30,420,000 ตารางกิโลเมตร¹ มีอาณาเขตทิศเหนือติดกับทะเลเมดิเตอร์เรเนียน ทิศตะวันตกติดกับมหาสมุทรแอตแลนติก ทิศใต้และทิศตะวันออกติดกับมหาสมุทรอินเดีย แอฟริกาเป็นทวีปที่มีรูปร่างดีที่สุดในจำนวนทวีปทั้งหมดในโลกนี้ เนื่องจากแอฟริกามีความยาวจากเหนือจดใต้ประมาณ 8,050 กิโลเมตร เช่นเดียวกับความกว้างจากตะวันออก

¹ H.R.JARETT, *Africa* (London, Fletcher & Son Ltd, 1974) p.3

แอฟริกา : ลักษณะทางกายภาพ

มาถึงตะวันตก¹ นอกจากนี้แอฟริกายังมีลักษณะพิเศษอีกประการหนึ่งคือเป็นทวีปที่เส้น
อิควเตอร์พาดผ่านตรงเกือบใจกลางทวีปซึ่งส่งผลต่อสภาพภูมิอากาศและภูมิประเทศแอฟริ-
กา กล่าวคือ ทำให้บริเวณส่วนกลางของทวีป มีสภาพเป็นป่าเขตร้อน ทุ่งหญ้าสะวันนา และ
ทะเลทรายซาฮารา² ทางตอนบนของทวีป ซึ่งกินพื้นที่ครอบคลุมทวีปถึง 10.4 ล้านตาราง
กิโลเมตรทำให้ทะเลทรายซาฮาราเป็นทะเลทรายที่มีขนาดใหญ่ที่สุดในโลก ส่วนภูเขาที่สูง
ที่สุดของทวีปมีชื่อว่า คีรีมานจาโรอยู่ทางด้านตะวันออกเฉียงใต้ของแอฟริกา มีความสูงถึง
5,899 เมตร นอกจากนี้ยังมีทะเลทรายกาลาฮารีอยู่ทางตอนใต้ของทวีป

อย่างไรก็ดี แอฟริกาเป็นทวีปที่ไม่สู้โชคดีในแง่ของสายน้ำเพราะแอฟริ-
กามีแม่น้ำสายสำคัญไม่มากเมื่อเปรียบเทียบกับพื้นที่ของทวีป แม้ว่าจะมีแม่น้ำไนล์ซึ่งกว้าง
และยาวที่สุดในโลกอยู่ทางด้านบนของทวีปก็ตาม สำหรับแม่น้ำสายสำคัญอื่น ๆ เช่น
แม่น้ำคองโก แม่น้ำไนเจอร์ และแม่น้ำแซมเบซีก็ไม่ค่อยได้ใช้ประโยชน์ในด้านการ
คมนาคมขนส่ง เพราะเป็นแม่น้ำที่เชี่ยว

โดยที่แอฟริกาเป็นทวีปที่ใหญ่ ประกอบด้วยประเทศเอกราชกว่า 50
ประเทศ นักภูมิรัฐศาสตร์จึงแบ่งแอฟริกาออกเป็นภูมิภาคต่าง ๆ ไว้ 7 ภูมิภาค³ ดังต่อไปนี้

(1) ภูมิภาคแอฟริกาตอนเหนือ ประกอบด้วย แอลจีเรีย อียิปต์ ลิเบีย
โมร็อกโก ตูนิเซีย

(2) ภูมิภาคแอฟริกาตะวันตก ประกอบด้วยเบนิน (ดาโฮเมย์เดิม) หมู่
เกาะเคปเวอร์ด แกมเบีย กานา กินี และกินีบิสเซา ไอวอรีโคสต์ ไลบีเรีย มาลี มอริตานิ
ไนเจอร์ ไนจีเรีย เซเนกัล เซียร์ราเลโอน ซาฮาราตะวันตก (ซาฮาราสเปนเดิม) โตโก
และอัปเปอร์วอลตา

¹ E.A. Boateng, *A political geography of Africa* (Norfol, Fakenham Press Limited, 1980),
p. 39-40.

² คำว่า “ซาฮารา” (Sahara) มาจากภาษาอาหรับหมายถึงความกว้างใหญ่ไพศาลที่ชี้ให้เห็นถึงดินแดน
อันกว้างใหญ่ในแอฟริกาตอนเหนือ

³ E.A. Boateng, *op. cit.*, p. 42-44

แอฟริกา : การแบ่งภูมิภาคต่าง ๆ

(3) ภูมิภาคแอฟริกาตะวันออกเฉียงเหนือ ประกอบด้วยเอธิโอเปีย ดินแดนอาฟาร์ และอิสสาส โซมาเลีย และซูดาน

(4) ภูมิภาคแอฟริกากลาง ประกอบด้วย บุรุนดี คามeroon สาธารณรัฐแอฟริกากลาง ชาด คองโก อีแควทอเรียล กินี (ประกอบด้วยริโอ มูนี เฟอ์รนานโด โป และแอนโนบอน) กาบอง รวันดา เซาโตเมและแปรงชิป ซาอีร์

(5) ภูมิภาคแอฟริกาตะวันออก ประกอบด้วยเคนยา แทนซาเนีย (รวมทั้งหมู่เกาะแซนชิบาร์ และเพมบา) และยูกันดา

(6) ภูมิภาคแอฟริกาตอนใต้ ประกอบด้วย อังโกลา บอตสวานา เลโซโธ มาลาวี โมซัมบิก นามิเบีย ซิมบับเว แอฟริกาใต้ สวาซีแลนด์ และ แซมเบีย

(7) บริเวณหมู่เกาะในมหาสมุทรอินเดีย ประกอบด้วย โคโมโรส มาดากัสการ์ มอริเชียส เรอูยองและซีเชลส์ (อยู่ในความครอบครองของฝรั่งเศส) และ จากการที่แอฟริกาตะวันออกและตอนใต้ติดอยู่กับมหาสมุทรอินเดีย พวกนักค้ายาเสพติดข้ามชาติจึงใช้ชายฝั่งด้านนี้เป็นจุดส่งผ่านยาเสพติดไปยังยุโรปและอเมริกาด้วย

2.2 ที่ตั้ง สภาพแวดล้อมและความสัมพันธ์ของประชากร

เป็นที่ชัดเจนว่าที่ตั้งของทวีปแอฟริกามีความเกี่ยวพันเป็นดินแดนในทวีปอื่น ๆ อยู่ไม่น้อยและได้ส่งผลกระทบต่อสภาพภูมิรัฐศาสตร์ของแอฟริกาเห็นได้จากในอดีตดินแดนทางตอนเหนือของแอฟริกามีความผูกพันด้านวัฒนธรรมและการเมืองอยู่กับดินแดนยุโรปตอนใต้และบริเวณทะเลเมดิเตอร์เรเนียนมากเพราะพื้นแผ่นดินยุโรปตอนใต้กับดินแดนแอฟริกาตะวันตกเฉียงเหนือที่บริเวณช่องแคบยิบรอลตาร์มีความห่างกันเพียง 12.5 กิโลเมตรในจุดที่แคบที่สุด ส่วนจุดที่ห่างกันมากที่สุดก็มีความกว้างไม่เกิน 38.2 กิโลเมตร นอกจากนี้แต่เดิมหรือก่อน ค.ศ. 1869 ซึ่งเป็นปีที่เปิดไร่คลองสุเอซดินแดนแอฟริกาและเอเชียมีพื้นแผ่นดินที่ติดต่อกัน จากความใกล้ชิดดังกล่าวทำให้ดินแดนแอฟริกาตอนเหนือมีวัฒนธรรมที่คล้ายคลึงกับโลกเมดิเตอร์เรเนียนมากกว่าดินแดนแอฟริกาใต้ทะเลทรายซาฮารา จึงเป็นเหตุผลสำคัญที่ในปัจจุบันรัฐบาลแอฟริกันคำซึ่งเป็นสมาชิกส่วนใหญ่ขององค์การเอกภาพแอฟริกัน (Organization of African Unity-OALJ) พยายามที่จะเพิ่ม

ความสนใจในการแก้ไขปัญหาสังคม การเมืองของแอฟริกาบริเวณใต้ทะเลทรายซาราฮามากยิ่งขึ้น

ความใกล้ชิดและความผูกพันระหว่างแอฟริกาตอนเหนือและโลกเมดิเตอร์เรเนียนทำให้ดินแดนแอฟริกาใต้ทะเลทรายซาราฮากัดขาดจากโลกภายนอกหรือมีลักษณะโดดเดี่ยวห่างไกลและสร้างโลกของตนด้วยตัวเอง การติดต่อกับโลกภายนอกของแอฟริกาใต้ทะเลทรายซาราฮาก่อนที่ชาวยุโรปจะเข้ามาเกี่ยวข้องกับแอฟริกาตอนใต้ในศตวรรษที่ 15 จึงเป็นเพียงการติดต่อโดยกองคาราวานจากตะวันออกกลางและแอฟริกาตอนเหนือผ่านทะเลทรายซาราฮามายังบริเวณแอฟริกาตะวันตก นอกจากนี้ ยังพบว่ามีการติดต่อระหว่างดินแดนแอฟริกาตะวันออกเฉียงเหนือ หรือ "Horn of Africa" กับบริเวณคาบสมุทรอารเบียและอินเดีย สาเหตุสำคัญที่ทำให้ดินแดนแอฟริกาใต้ทะเลทรายซาราฮาดังกล่าวโดดเดี่ยวมิใช่เป็นเพราะอุปสรรคจากทะเลทรายซาราฮาดังแต่เพียงอย่างเดียว แต่ยังเป็นเพราะโรคภัยไข้เจ็บ หรือโรคระบาด ความทุรกันดาร สภาพภูมิอากาศที่ร้อนแห้งแล้ง และความกว้างไกลของพื้นที่ที่อยู่ทางซีกโลกด้านใต้ (Southern Hemisphere) รวมทั้งยังมีหมู่เกาะหลายแห่งที่เรียงรายกันอยู่บริเวณมหาสมุทรอินเดียด้วย ดังนั้น จากสภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์และข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ จึงทำให้แอฟริกาตอนเหนือและตอนใต้ ทะเลทรายซาราฮามีความแตกต่างกันโดยเด่นชัดทั้งในแง่ภาษา ศาสนา และวัฒนธรรม

2.3 ประชากร

หากพิจารณาในแง่ประชากรแล้ว กล่าวได้ว่าแอฟริกาเป็นที่รวมของคนหลายเผ่าพันธุ์ ทั้งผิวขาว ผิวเหลือง โดยเฉพาะคนผิวดำซึ่งเป็นชนส่วนใหญ่ของทวีป และโดยที่แอฟริกาประกอบด้วยเผ่าพันธุ์หลายร้อยเผ่า อาทิ เผ่าอีโบ เผ่าบันตู เผ่าปิกมี เผ่าคิคุยู เผ่าอาซันติ เผ่าเบอร์เบอร์ เผ่าซูดู เผ่าทุตซี เป็นต้น จึงทำให้เกิดลัทธินิยมเผ่าชน หรือ Tribalism นอกจากนี้ แต่ละเผ่าต่างก็มีภาษาพูดของตน มีความเชื่อในภูตผีปีศาจ เทพเจ้าและความเชื่อดั้งเดิมที่ต่างกัน จึงทำให้แต่ละเผ่าพันธุ์ มีวัฒนธรรมและประเพณีที่

แตกต่างกันไป ทั้งนี้ คนผิวดำส่วนใหญ่ หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งได้ว่าพวกแอฟริกันดำ¹ จะอาศัยอยู่บริเวณใต้ทะเลทรายซาฮาราลงไป ส่วนพวกอาหรับ (แขกขาว) หรือพวกเบอร์เบอร์² จะอาศัยอยู่ทางตอนเหนือของทวีป ขณะที่ชาวอินเดียที่อพยพเข้าไปจะอาศัยอยู่บริเวณทางตะวันออกเฉียงใต้ของแอฟริกา ส่วนชาวผิวขาวหรือเจ้าอาณานิคมเดิมซึ่งส่วนใหญ่ได้แก่ ชาวอังกฤษ และชาวเนเธอร์แลนด์ ที่อพยพจากยุโรป มาอยู่ในตอนใต้ของแอฟริกา และเรียกตัวเองว่าพวก Afrikaner (เดิมคือพวกบัวร์) ก็พยายามอนุรักษ์อารยธรรมของคนผิวขาวไว้รวมทั้งสร้างวัฒนธรรมของตนเองขึ้นใหม่และตั้งรกรากอยู่ในแอฟริกาใต้ ซิมบับเว และนามิเบีย นอกจากนี้ ยังมีชาวแอฟริกันรุ่นใหม่ที่เป็นผลผลิตจากสังคมหลายเผ่าพันธุ์ ซึ่งได้แก่ชาวแอฟริกันที่เกิดจากพ่อและแม่ต่างผิวที่เกิดขึ้นใหม่เป็นจำนวนมาก และจากการที่แอฟริกาเป็นสังคมที่มีลักษณะเด่นอยู่ที่สังคมชนเผ่านี้เอง ทำให้สังคมแอฟริกาเป็นสังคมที่ขาดเอกภาพ และในปัจจุบันแอฟริกามีจำนวนประชากรทั้งสิ้นประมาณ 725 ล้านคน

2.4 ภาษา

แอฟริกาเป็นทวีปที่ไม่มีความเป็นเอกภาพทางด้านภาษาเพราะต่างเผ่าพันธุ์ ต่างมีภาษาพูดของตนเอง การที่การใช้ภาษาของชาวแอฟริกันถูกจำกัดวงแคบลงแต่เพียงภายในกลุ่ม ในเผ่าเช่นนี้ทำให้เกิดอุปสรรคต่อการปกครองดูแลการให้การศึกษาอบรม เพราะภาษาของแต่ละเผ่าไม่อาจติดต่อสื่อสารกันเข้าใจได้ กล่าวกันว่าแอฟริกามีภาษามากกว่า 800 ภาษาตามความแตกต่างของเผ่าพันธุ์³ และหากวิเคราะห์ตามหลักภาษาศาสตร์พบว่า ภาษาพูดของคนแอฟริกันแตกต่างกันดังนี้

¹ แอฟริกันดำหรือพวกนิโกร (Negros) เผ่าพันธุ์นิโกรที่บริสุทธิ์ที่สุดคือพวก Sudanese Negro ซึ่งอาศัยอยู่บริเวณตะวันตกเฉียงเหนือของแอฟริกา ส่วนพวก Bantu Negro อาศัยอยู่ทางด้านตะวันตกเฉียงใต้ของทวีป

² พวกเบอร์เบอร์ เป็นกลุ่มคนที่อยู่ในพวก Hamitic จะมีรูปร่างลักษณะที่คล้ายคลึงกับชาวยุโรปตอนใต้ อาทิชาวอิตาลีหรือสเปน กล่าวคือ มีรูปร่างปานกลาง ไม่สูงใหญ่แบบคนยุโรปเหนือ มีผิวค่อนข้างคล้ำ ตาสีน้ำตาล

³ โปรดศึกษารายละเอียดได้จาก ศิโรตม์ ภาคสุวรรณ, *อัฟริกา : การเมืองและการปกครองเปรียบเทียบ* (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2536) หน้า 4.

- ภาษาแอฟโร เอเชียติก (Afro-Asiatic) ใช้พูดบริเวณตอนเหนือ และ ตะวันออกของทวีปโดยเผ่าเบอร์เบอร์ และพวกมีเชื้อสายอียิปต์

- ภาษาเนกริติก (Negritic) พูดกันทางบริเวณแอฟริกาตะวันตก

- ภาษาบันตู (Bantu) ใช้พูดบริเวณตอนใต้ของทวีป

อย่างไรก็ดี ในจำนวนภาษาเหล่านี้ พบว่ามีผู้พูดภาษาบันตูเป็นส่วนใหญ่ เพราะเผ่าบันตูเป็นเผ่าใหญ่กระจายกันอยู่ทั่วแอฟริกาทั้งบริเวณตะวันออกกลางของทวีป และ ทางใต้ ซึ่งเป็นเครื่องชี้ให้เห็นว่าได้มีการผสมผสานด้านเผ่าพันธุ์ระหว่างเผ่าบันตูกับเผ่าอื่น ๆ และภายหลังจากที่ประเทศแอฟริกาส่วนใหญ่ได้รับเอกราชแล้วต่างต้องใช้ภาษาของเมืองแม่เดิมเป็นภาษาราชการ หรือภาษากลาง อาทิ แอฟริกาใต้มีภาษาอังกฤษ เซเนกัลใช้ภาษาฝรั่งเศส หรืออียิปต์ใช้ภาษาอาหรับ จึงกล่าวได้ว่าในปัจจุบันประเทศแอฟริกาส่วนใหญ่ยังไม่อาจพัฒนาภาษาพื้นเมืองของตนให้เป็นภาษาประจำชาติโดยเอกเทศ ภาษาทางการที่ใช้ ประเทศในแอฟริกาใช้ติดต่อกันภายในชาติและกับนานาชาติ จึงได้แก่ ภาษาฝรั่งเศส ภาษา อังกฤษ ภาษาอาหรับ อย่างไรก็ตามมีบางประเทศ เช่น แทนซาเนียใช้ภาษาสวาฮีลีหรือรวันดา ใช้ภาษากินยาร์วันดา (Kinyarwanda) เป็นภาษาทางการในประเทศด้วย

2.5 ภูมิอากาศ

ลักษณะเด่นของภูมิอากาศในแอฟริกาคือเป็นทวีปที่มีอากาศร้อนเพราะ มีเส้นศูนย์สูตรพาดผ่านเกือบจะกึ่งกลางทวีปอย่างไรก็ดีแอฟริกายังได้รับอิทธิพลจากกระแส น้ำในมหาสมุทรและกระแสลมที่พัดเข้าหรือออกจากฝั่งจึงทำให้ลักษณะภูมิอากาศของแอฟริกาแตกต่างกันจนแยกประเภทได้ดังนี้คือ (1) ภูมิอากาศแบบเมดิเตอร์เรเนียน ดินแดนอาณาบริเวณตอนเหนือของทวีปริมทะเลเมดิเตอร์เรเนียน หรือทางเหนือทะเลทรายซาราฮา กับ บริเวณทางใต้ของทวีปบริเวณแอฟริกาใต้ขึ้นไป ซึ่งเป็นภูมิอากาศที่เหมาะสมกับชาวผิวขาวที่นิยมมาตั้งรกรากในบริเวณนี้เพราะเป็น พื้นที่ที่ไม่ร้อนจัดจนเกินไป กับยังมีอากาศเย็นสบาย และมีฝนตกพอที่จะทำการ เพาะปลูกได้ (2) ภูมิอากาศแบบทะเลทราย ซึ่งอยู่บริเวณทะเลทรายซาราฮา และทะเลทรายคาลาฮารี มีลักษณะแห้งแล้งมากอีกทั้งยังมีฝนตก น้อยมาก (3) ภูมิอากาศแบบชาวันนา ซึ่งอยู่บริเวณใต้ทะเลทรายซาราฮาลงมาจนเกือบถึง ตอนใต้ของทวีป ลักษณะอากาศค่อนข้างต่างกันในแต่ละฤดู นอกจากนี้ฝนก็ยังไม่ตกตาม

ฤดูกาลบางปีอาจมีฝนตกมาก บางปีอาจมีฝนตกน้อยจนส่งผลให้เกิดความแห้งแล้งไปทั่ว (4) ภูมิอากาศป่าฝนเมืองร้อน ซึ่งอยู่บริเวณเส้นศูนย์สูตร เช่น ชายฝั่งตะวันตกของแอฟริกา อ่าวคองโก และด้านตะวันออกของเกาะมาดากัสการ์ ลักษณะอากาศคือฝนจะตกหนักเอื้ออำนวยต่อการเจริญเติบโตของต้นไม้ จนทำให้บริเวณดังกล่าวเต็มไปด้วยป่าไม้จำนวนมาก และ (5) ภูมิอากาศแบบภายในแอฟริกา ซึ่งได้แก่บริเวณที่ราบสูงบริเวณตอนในของแอฟริกา โดยเฉพาะบริเวณยอดเขาสูง ซึ่งปกคลุมไปด้วยหิมะ ลักษณะอากาศ แบบนี้จึงมีความเย็น โดยเฉพาะในฤดูหนาวมักมีหิมะตก เช่นบริเวณเทือกเขาคีรีมานจาโร ซึ่งมียอดเขาที่สูงที่สุดในแอฟริกาชื่อ ยอดคีโป (Kipo peak) อยู่ในแทนซาเนีย เป็นต้น

2.6 ทรัพยากร

แอฟริกาเป็นทวีปของความแตกต่าง ในด้านหนึ่งแอฟริกาเป็นที่รวมของทรัพยากรธรรมชาติมหาศาลแต่บางประเทศในแอฟริกากลับไม่มีทรัพยากรธรรมชาติสำคัญจนทำให้เป็นประเทศหนึ่งที่ยจนที่สุดในโลก เช่น ชาด ซึ่งอยู่ในแอฟริกากลาง ขณะที่แอฟริกาใต้ ซาฮารี อังโกลา โมซัมบิก กานากลับมีทรัพยากรธรรมชาติประเภทเพชร ทองคำ อยู่อย่างมหาศาล หรือน้ำมันก็มีมากในแอลจีเรีย ไนจีเรีย ดูนีเซีย อียิปต์ ลิเบีย เป็นต้น โดยเฉพาะเหมืองทองคำมีกระจายอยู่ในแอฟริกาเป็นจำนวนมากจนอาจกล่าวได้ว่าปริมาณทองคำ 3 ใน 5 ส่วนที่มีอยู่ในโลกขุดได้จากแอฟริกาทั้งสิ้น และในจำนวนทองคำ 3 ส่วนที่ได้จากทวีปแอฟริกาี้ประมาณร้อยละ 80 ขุดได้จากแอฟริกาใต้ ส่วนอีกร้อยละ 20 ขุดได้จากประเทศ อื่น ๆ ในแอฟริกา¹ นอกจากนี้แอฟริกายังเป็นแหล่งเพชรรายใหญ่ของโลก กล่าวคือ ร้อยละ 98 ของเพชรที่มีอยู่ในโลกมีแหล่งกำเนิดในแอฟริกาทั้งสิ้น แต่จะส่งขายในรูปของอัญมณี ร้อยละ 15 อีกร้อยละ 85 ใช้ประกอบสินค้าอุตสาหกรรมอื่น ๆ สำหรับสินแร่ที่สำคัญอื่น ๆ ที่อยู่ในแอฟริกาก็เช่น แร่ยูเรเนียม แร่โคลัมเบียม (columbium) นอกจากนี้ยังมีสินแร่อื่น ๆ อีกที่สามารถนำไปใช้เป็นส่วนผสมกับเหล็กเพื่อทำเป็นเหล็กเส้นที่ใช้ในการอุตสาหกรรม โครงการยานอวกาศ การผลิตอาวุธ ยุทโธปกรณ์ หรืออุปกรณ์ต่าง ๆ ที่สำคัญต่อด้านวิชาการและยุทธศาสตร์ ส่วนทองแดง

¹ ไม่ปรากฏชื่อผู้รวบรวม, สารบรรณโลกและเงินตรานานาชาติ : ทวีปแอฟริกา (กรุงเทพฯ : ห้างหุ้นส่วนจำกัดบางกอกบลิ๊อค, 2522) หน้า 586.

ซึ่งมีอยู่มากใน แชมเบีย ซาอีร์ ซิมบับเว แอฟริกาใต้ ยูกันดา และ นามิเบียก็เป็นสินแร่ที่สำคัญต่อผลิตภัณฑ์ไฟฟ้า หรือส่วนผสมโลหะอื่น ๆ เพื่อทำเป็นสายโทรเลข สายโทรศัพท์ เหล็กเส้น เส้นลวดเป็นส่วนประกอบรถยนต์ นาฬิกา แม้กระทั่งยานอวกาศ

นอกจากสินแร่แล้ว แอฟริกายังเป็นแหล่งส่งออกไม้แปรรูป อาทิในไลบีเรีย ส่วนพืชผลทางการเกษตรนั้นแอฟริกาปลูกได้เพียงพอใช้ภายในครัวเรือนเท่านั้น เพราะภูมิประเทศและภูมิอากาศไม่เอื้ออำนวย อย่งไรก็ดี ในแอฟริกายังพบว่าพืชบางชนิดที่มีประโยชน์คือจำพวกเครื่องเทศ อาทิ กายาน ยางไม้หอม ส่วนสัตว์เศรษฐกิจที่สำคัญก็เช่นปลาน้ำจืดในทะเลสาบน้ำจืด เช่น ทะเลสาบน้ำจืดในชาด หรือแพะ และอูฐ ดังนั้นจากความร่ำรวยทางทรัพยากรโดยเฉพาะประเภทสินแร่ของแอฟริกา จึงทำให้แอฟริกาเป็นจุดสนใจของมหาอำนาจทุกฝ่ายที่พยายามจะให้ความร่วมมือแอฟริกาในการนำทรัพยากรเหล่านี้มาใช้ประโยชน์ให้ได้มากที่สุดในเวลาที่ยุทธการในโลกลดน้อยลงทุกวัน เพราะความเจริญก้าวหน้าทางด้านวิทยาการหรือเทคโนโลยี ทำให้มนุษย์เพิ่มมาตรฐานในการดำรงชีวิต และในการเพิ่มมาตรฐานดังกล่าวนี้ มนุษย์ได้ใช้ทรัพยากรธรรมชาติของโลกอย่างสิ้นเปลืองจนหลายฝ่ายต้องหันมามองแหล่งทรัพยากรธรรมชาติในแอฟริกาในที่สุด

2.7 สังคม ศาสนา และวัฒนธรรม

สังคมแอฟริกันเป็นสังคมที่มีความหลากหลาย (diversity) ทั้งด้านชนเผ่า ภาษา ภูมิประเทศ และภูมิอากาศ¹ ตามที่ได้ศึกษามาแล้วในหัวข้อก่อน ซึ่งความหลากหลายดังกล่าวทำให้แอฟริกาประสบปัญหาการสร้างความเป็นเอกภาพให้เกิดขึ้นภายในชาติ หรือในทวีปได้ ทั้งนี้เนื่องจากชาวแอฟริกาเคยชินอยู่กับการอยู่ร่วมกัน โดยเฉพาะภายในเผ่ามีขนบธรรมเนียม ภาษา ประเพณี ความเชื่อที่เป็นของแต่ละเผ่าเอง นอกจากนี้หัวหน้าเผ่าก็มีบทบาทสำคัญในการสืบสานความเป็นเผ่าไว้ได้ยาวนาน กล่าวคือ โดยทั่วไปแล้ว หัวหน้าเผ่าจะเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมของชนเผ่าเป็นใหญ่ เป็นธรรมเนียมสืบทอดมานานที่หัวหน้าเผ่าต้องอุทิศตน เสียสละ อันเป็นคุณสมบัติที่ผูกพันระบบชนเผ่าในชนบทไว้ได้ แม้ว่าในปัจจุบันจะเห็นลักษณะการผูกพันดังกล่าวได้น้อยในหมู่ชนเผ่าใน

¹ Hubert Deschamps, *Les institutions politiques de l'Afrique noire* (Paris, Presses Universitaires de France, 1962) P.7-8.

เมืองก็ตาม ลักษณะของความหลากหลาย หรือการขาดเอกภาพในสังคมแอฟริกันได้สะท้อนให้เห็นทั้งในการเมืองระดับชาติ และระดับระหว่างประเทศ กล่าวคือสภาพหลากหลายของสังคมทำให้การปกครองระบอบประชาธิปไตยไม่ค่อยราบรื่น ดังนั้น จะเห็นว่าประเทศในแอฟริกาใต้ซาราลงไปมักมีการปกครองแบบเผด็จการ ส่วนในระดับระหว่างประเทศนั้นเห็นได้จากการแบ่งแยกกลุ่มต่าง ๆ ในองค์การเพื่อเอกภาพแอฟริกา (Organization of African Unity-OAU) ซึ่งเป็นองค์กรด้านการเมืองระดับภูมิภาคของแอฟริกา เป็นต้น

และหากจะกล่าวถึงการศาสนาในแอฟริกาแล้วอาจกล่าวได้ว่า กลุ่มชาวแอฟริกันดำเป็นผู้ที่เคร่งศาสนาากกลุ่มหนึ่งของโลก นอกจากศาสนาอิสลามและศาสนาคริสต์ ซึ่งเป็นศาสนาหลักในแอฟริกาแล้ว ยังมีการนับถือศาสนาฮินดู โดยเฉพาะชาวแอฟริกันดำยังมีความเคารพนับถือและยึดมั่นในลัทธิ ความเชื่อดั้งเดิม หรือวิญญาณฤทธิพิศาจ วิญญาณบรรพบุรุษอยู่ไม่น้อยเพราะชาวแอฟริกันดำมีความรู้สึกว่สิ่งทั้งหลายทั้งที่มีชีวิตและไม่มีชีวิตดำรงอยู่ได้ก็โดยพลังที่มองไม่เห็น ที่มีอำนาจในการชี้นำเหตุการณ์ ซึ่งพลังเหล่านี้ เช่น วิญญาณของสายน้ำลำธาร ป่าเขา หรือแม้กระทั่งวิญญาณสัตว์บางประเภท ดังนั้น ลัทธิความเชื่อดั้งเดิมจึงมีการวางกฎ ข้อห้าม หรือการอุทิศบวงสรวง เพื่อแสดงความเคารพ วิญญาณหรือพลังที่มองไม่เห็นเหล่านี้ และในจำนวนลัทธิความเชื่อดังกล่าวมีอยู่ 2 ลัทธิที่มีความสำคัญคือลัทธิที่บูชาผืน แผ่นดิน และลัทธิบูชาบรรพบุรุษ ชาวแอฟริกันดำเชื่อว่าการบูชาผืนแผ่นดินจะช่วยให้การทำเกษตรกรรมอุดมสมบูรณ์ดี ส่วนการบูชาบรรพบุรุษจะช่วยให้อยู่เย็นเป็นสุขปราศจากโรคภัยไข้เจ็บ อันเป็นปัญหาสำคัญของแอฟริกา ดังนั้น จึงเห็นได้ว่าตลอดชีวิตของคนแอฟริกันดำจะให้คุณค่า หรือมีค่านิยมที่ยังยึดมั่นผูกพันกับสิ่งลึกลับ เพราะไม่ว่าจะเริ่มทำกิจกรรมใด ๆ ทั้งประเพณีเกี่ยวกับชีวิตความเป็นอยู่ การทำสงคราม หรือการล่าสัตว์ ชาวแอฟริกันดำจะต้องประกอบพิธีแสดงความเคารพพลังที่ไม่อาจมองเห็นนั้นก่อนเสมอ

¹ Ibid, pp. 10-11.

แอฟริกาจึงเป็นดินแดนแห่งความหลากหลายทั้งในแง่ศาสนา ภาษา ประชากร ขนบธรรมเนียมประเพณี วิถีชีวิต ซึ่งเกี่ยวข้องกับการดำรงชีวิตของชาวแอฟริกันตั้งแต่เกิดจนสิ้นชีวิต จนอาจกล่าวได้ว่าเป็นลักษณะสำคัญของวัฒนธรรมแอฟริกันนั่นเอง ซึ่งมีลักษณะของความหลากหลาย และกำลังอยู่ในระยะการแสวงหาเอกลักษณ์¹ (the search for an identity) เพื่อสร้างความเป็นเอกภาพของแอฟริกาให้ปรากฏขึ้นทั้งภายในทวีปแอฟริกาเอง และต่อเวทีนานาชาติ การตระหนักถึงการสร้างเอกลักษณ์แอฟริกันดังกล่าวได้ทำให้ผู้นำแอฟริกัน ในทศวรรษที่ 1970 ได้พยายามจัดงบประมาณสนับสนุนกิจกรรมที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมแอฟริกัน อาทิได้มีการจัดการแสดงศิลปชาวแอฟริกันดำ (นิโกร) ในระดับโลกเป็นครั้งแรก เมื่อปี ค.ศ. 1966 ที่ดาการ์ เซเนกัล เป็นต้น ผู้นำในหลายประเทศของแอฟริกายังเชื่อว่าจะสามารถสร้างเอกภาพให้เกิดขึ้นภายในสังคมแอฟริกันได้ โดยการสนับสนุนกิจกรรมที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมดังกล่าว แม้ว่าจะต้องใช้ความพยายามอย่างยาวนานก็ตาม

กิจกรรมการเรียนรู้ที่ 2

ลัทธินิยมเผ่าชน (Tribalism) ในสังคมแอฟริกาผ่านเข้าใจอย่างไร

3. สภาพเศรษฐกิจ

สภาพเศรษฐกิจของแอฟริกามีลักษณะไม่ต่างจากสภาพภูมิศาสตร์สังคมวัฒนธรรมแอฟริกันเลยคือมีลักษณะของความหลากหลาย แม้ว่าจะมีลักษณะร่วมกันบางอย่าง ความหลากหลายของสภาพเศรษฐกิจแอฟริกันอยู่ที่ขนาดของประเทศ จำนวนประชากร รวมทั้งขนาดของเศรษฐกิจในแต่ละประเทศ ขณะนี้ทวีปแอฟริกามีประชากรประมาณ 725 ล้านคน แอฟริกาใต้ และไนจีเรีย มีผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ (Gross

¹David R. Smock and Kwamena Bentsi-Enchill (eds), *The Search for National Integration in Africa* (London, Collier Macmillan Publishers, 1975) p. 243.

Domestic Product-GDP) รวมกันเท่ากับครึ่งหนึ่งของ GDP ในประเทศแอฟริกาใต้ทะเลทรายซาราารวมกันและหากมองในแง่จำนวนประชากรแล้ว พบว่าประชากรของไนจีเรียมีมากที่สุดคือประมาณ 101 ล้านคน ส่วนดินแดนที่มีประชากรน้อยที่สุดคือ ซีเชลส์ (ประเทศหมู่เกาะในมหาสมุทรอินเดีย) คือมีประชากรประมาณ 70,000 คนเท่านั้น บางประเทศก็มีความหนาแน่นของประชากรในเมืองมากกว่าประเทศอื่น ๆ อาทิ แอฟริกาใต้ ซาอีร์ และ ซิมบับเว ซึ่งเป็นประเทศที่ร่ำรวยด้วยทรัพยากรธรรมชาติด้วย โดยเฉพาะแอฟริกาใต้จัดเป็นประเทศที่มีความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจและการทหารที่สุด แต่บางประเทศ เช่น ไนเจอร์ โชมานเลีย หรือชาด มีทรัพยากรธรรมชาติน้อยมาก อย่างไรก็ตาม หากพิจารณาโดยรวมแล้วดินแดนแอฟริกาใต้ทะเลทรายซาราาลงมาเป็นแหล่งสำรองทรัพยากรประเภทแร่ยุทธศาสตร์ เช่น ทองคำ โคบอลต์ และโครเมียม ที่ใหญ่ที่สุดในโลก¹

แม้กระนั้นก็ตาม ประเทศในแอฟริกาส่วนใหญ่ก็ยังยากจนและคาดว่าในปี ค.ศ. 2000 กว่าร้อยละ 43 จะมีรายได้ต่อหัวประชากรต่ำกว่า 350 เหรียญสหรัฐฯ ต่อปี สำหรับประเทศในแอฟริกาที่มีระดับการพัฒนาน้อยที่สุดก็คือ ชาดและไนเจอร์ และพบว่าในปี ค.ศ. 1995 ยังมีประเทศที่ยากจนในแอฟริกาตกอยู่ในสภาพยากจนกว่าเดิม เมื่อครั้งที่ได้เอกราชใหม่ ๆ ในทศวรรษที่ 1960 อีกหลายประเทศ ข้อสังเกตที่เห็นได้ชัดก็คือแอฟริกายังเป็นประเทศที่ขาดความสามารถในการเลี้ยงตนเอง เพราะต้องสั่งสินค้าประเภทอาหารเข้าประเทศจำนวนมาก เช่น ในปี ค.ศ. 1993 แอฟริกานำเข้าอาหารมูลค่าถึง 6,900 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ

กล่าวได้ว่าการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของแอฟริกายังน้อยกว่าภูมิภาคกำลังพัฒนาภูมิภาคอื่น ๆ ของโลก ซึ่งพบว่ามีสาเหตุ 2 ประการ ที่ทำให้การพัฒนาเศรษฐกิจของแอฟริกาค้าวไปไม่ได้ไกล คือ

(1) ปัจจัยภายนอก ได้แก่ การค้าต่างประเทศ ซึ่งแอฟริกามีคู่ค้าสำคัญคือประเทศตะวันตก หรือยุโรปแต่อัตราการค้า (Terms of Trade) ในระหว่างตะวันตกและแอฟริกา ไม่เท่าเทียมกัน แอฟริกาส่งออกสินค้าขั้นปฐม สินค้าเกษตร หรือแร่ ซึ่ง

¹ Donald L. Sparks "Economic Trends in Africa South of the Sahara, 1995" in *Africa South of the Sahara 1996*. (London : Europa publications Limited, 1995) pp. 11-12.

บางครั้งมีความต้องการจากต่างประเทศลดน้อยลงไป นอกจากนี้ราคาสินแร่ยังถูกกำหนดจากตลาดภายนอก ขณะที่ต้องนำเข้าสินค้าอุตสาหกรรมและเครื่องจักรจากประเทศพัฒนาแล้วในอัตราสูง ทำให้เกิดปัญหาการขาดดุลการค้า นอกจากนี้ ประเทศแอฟริกายังทำการค้าภายในภูมิภาคในระดับต่ำมากคือมีประมาณร้อยละ 6 เมื่อปี ค.ศ. 1990 หรือคิดเป็นมูลค่าเพียง 4,400 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ เท่านั้น จึงกล่าวได้ว่าแอฟริกายังพึ่งพาทางเศรษฐกิจต่อตะวันตกอยู่มาก

(2) ปัจจัยภายในภูมิภาค เช่น แอฟริกายังมีปัญหาเกี่ยวกับการบริหารการจัดการและการสร้างโครงสร้างพื้นฐานให้ได้มาตรฐานรองรับการลงทุนจากภายนอก เพราะนับตั้งแต่ประเทศในแอฟริกาส่วนใหญ่ได้รับเอกราชในปีทศวรรษ 1960 ก็ยังไม่มี การปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐาน โดยเฉพาะด้านการสื่อสาร คมนาคม ให้ก้าวหน้าขึ้นเท่าที่ควร แอฟริกาจึงยังไม่มีโอกาสเปิดรับการลงทุนจากภายนอกเพื่อจุดค้นทรัพยากรอันมีค่ามาใช้เพื่อพัฒนาความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ นอกจากนี้สงครามกลางเมือง หรือความขัดแย้งระหว่างเผ่าในซูดาน ไนจีเรีย ราวันดา บุรุนดี และโซมาเลีย ก็เป็นอุปสรรคสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ ทั้งนี้รวมทั้งปัญหาการคอร์รัปชันของรัฐบาลต่าง ๆ ในแอฟริกาด้วย

อย่างไรก็ดี นักวิเคราะห์ได้ให้น้ำหนักแก่ปัจจัยภายนอกมากกว่าว่าเป็นสาเหตุสำคัญยิ่งในการทำให้แอฟริกาอยู่ในสภาพล้าหลังทางเศรษฐกิจหรือด้อยพัฒนา ขณะนี้รัฐบาลต่าง ๆ ในแอฟริกากำลังได้รับการกดดันจากกองทุนการเงินระหว่างประเทศ (International Monetary Fund-IMF) และธนาคารโลกให้ปฏิรูปโครงสร้างทางเศรษฐกิจตามแนวทางที่กำหนดให้ โดย IMF และธนาคารโลก จะให้ความสนับสนุนด้านการเงิน ซึ่งจากการศึกษาเกี่ยวกับการปรับโครงสร้างเศรษฐกิจใน 29 ประเทศแอฟริกาของธนาคารโลกเมื่อปี ค.ศ. 1994 พบว่า ยังไม่มีประเทศใดที่ได้ปรับนโยบายเศรษฐกิจมหภาคได้สมบูรณ์ตามยุทธศาสตร์ที่วางไว้ เมื่อทศวรรษ 1980 แต่ก็มี 6 ประเทศที่ได้ดำเนินการปรับนโยบายดังกล่าวได้ก้าวหน้าเพียงพอคือ กานา แทนซาเนีย แคมเบีย เบอร์กินา ฟาโซ ไนจีเรีย และซิมบับเว

กิจกรรมการเรียนรู้ที่ 3

จงอธิบายสาเหตุสำคัญที่เป็นอุปสรรคสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของ
แอฟริกายุคใหม่ได้ทะเลทรายซาฮารา

4. การเมืองการปกครอง

4.1 ลักษณะทั่วไปของการเมืองการปกครองในแอฟริกา

โดยที่รัฐต่าง ๆ ในแอฟริกาส่วนใหญ่แล้วเป็นรัฐเกิดใหม่เกือบทั้งหมดที่ต่างทยอยได้รับเอกราชจากเมืองแม่ ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1957-1993 ดังนั้นรัฐใหม่ ๆ เหล่านี้ส่วนใหญ่แล้วจะใช้การปกครองแบบเผด็จการ อาทิเผด็จการทหาร และการปกครองแบบพรรคเด่นพรรคเดียว สำหรับประเทศที่ใช้การปกครองระบอบรัฐสภามีในบอตสวานา เคนยา แอฟริกาใต้ และซิมบับเว ในปี ค.ศ. 1984 มีเพียงรัฐแอฟริกัน 4 รัฐเท่านั้น (แกมเบีย เคนยา โมร็อกโก และแอฟริกาใต้) ที่มีหนังสือพิมพ์รายวันที่ไม่ได้เป็นของรัฐหรือมิได้ถูกควบคุมโดยตรงจากรัฐบาล นอกจากนี้ รัฐแอฟริกันส่วนใหญ่ยังขาดกลไกด้านการศาลที่อิสระเพียงพอในการที่ทำหน้าที่ปกป้องสิทธิเสรีภาพของพลเมืองโดยปราศจากการแทรกแซงจากรัฐบาล นอกจากนี้อำนาจทางการเมืองของประเทศต่าง ๆ ในแอฟริกาส่วนใหญ่จะตกอยู่ในกลุ่มคนที่เป็นเผ่าพันธุ์เด่น ๆ ในแต่ละประเทศ เช่น ในแอฟริกาใต้เดิมอำนาจจะตกอยู่กับพวก Africaaners (ก่อนที่จะยุติการใช้นโยบายเหยียดผิว) หรือตกอยู่กับพวก Amhara ในเอธิโอเปียและกับพวก Tutsi ในบुरुнді เป็นต้น

ลักษณะร่วมอีกประการหนึ่งที่รัฐในแอฟริกาต้องเผชิญคล้าย ๆ กันนับตั้งแต่ได้รับเอกราชก็คือการแตกแยกกันโดยสงครามกลางเมือง การสังหารหมู่ การขับไล่คนจำนวนมากออกนอกประเทศ (เช่นไนจีเรียขับไล่คนงานต่างชาติดีกว่า 2 ล้านคนออกนอกประเทศ) เมื่อปี 1983 หรือการที่ซาอีร์ อังโกลา โมซัมบิก ขับไล่คนผิวขาวออกนอกประเทศ) และขบวนการต่อสู้เพื่อเสรีภาพ เป็นต้น กล่าวได้ว่าตั้งแต่ปี ค.ศ. 1958-1984 มีการเกิดสงครามกลางเมืองมาแล้วประมาณ 20 ครั้ง รวมทั้งมีการเกิดรัฐประหารถึง

42 ครั้ง และมีการปกครองเผด็จการ โดยรัฐบาลพรรคเด่นพรรคเดียว 20 ประเทศ อีก 21 ประเทศเป็นการปกครองโดยรัฐบาลเผด็จการทหาร¹ ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่าความเปราะบางทางการเมืองในแอฟริกาจะสะท้อนออกมาโดยการปฏิวัติ รัฐประหาร การสังหารหมู่ การปกครองแบบเผด็จการ นอกจากนี้ผู้นำประเทศมักจะให้ความสำคัญกับจุดประสงค์ทางการเมืองในระยะสั้น ๆ เช่น การสืบทอดอำนาจทางการเมืองแต่กลับเพิกเฉยข้อเท็จจริงด้านเศรษฐกิจที่น่าจะเป็นประเด็นสำคัญในการแก้ไขติดตามหรือบริหารประเทศมากกว่าสำหรับสาเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดสงครามกลางเมือง หรือรัฐประหารเหล่านี้ก็อาจได้แก่ การแข่งขันและการขัดแย้งกันระหว่างเผ่า ความแตกต่างกันด้านศาสนา ขบวนการเพื่อเสรีภาพ อุดมการณ์มาร์กซิส ลัทธิโอกาสนิยมทางการเมือง หรือแม้แต่ลัทธินิยมการผจญภัย เป็นต้น

นอกจากนี้การที่ชาวแอฟริกันถูกปกครองโดยรัฐบาลเผด็จการทหาร และเกิดสงครามกลางเมืองบ่อยครั้ง จึงหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่รัฐบาลเหล่านี้จะต้องเพิ่มงบประมาณด้านการกลาโหม การซื้ออาวุธจำนวนมากจนในทศวรรษที่ 1980s แอฟริกาเป็นประเทศโลกที่สามที่ใช้จ่ายด้านอาวุธมากเป็นอันดับที่ 2 รองจากตะวันออกกลาง ส่วนประเทศที่มีความเข้มแข็งด้านการทหารมากที่สุดในแอฟริกาได้ทะเลทรายซาฮารา คือ แอฟริกาใต้ รองลงมาได้แก่ ไนจีเรีย และเอธิโอเปีย

4.2 ปัญหาด้านการเมืองการปกครองของแอฟริกา

ปัญหาสำคัญที่เป็นอุปสรรคต่อการเมืองการปกครองแอฟริกา และเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาเศรษฐกิจโดยรวมนั้นได้แก่ ปัญหาระบบราชการแอฟริกันเองที่มีขนาดใหญ่โต เทอะทะ ขาดประสิทธิภาพ และขาดกลไกสำคัญในการพัฒนาประเทศ เจ้าหน้าที่ส่วนใหญ่ขาดความรู้ ความชำนาญ และประสบการณ์ แต่กลับได้รับเงินเดือนสูง ไม่เหมาะสมกับสัดส่วนรายได้ของประเทศ ที่เป็นเช่นนี้เพราะชาวแอฟริกันจำนวนมาก หลังได้รับเอกราชแล้วก็ยังคงใช้โครงสร้างเงินเดือนในสมัยที่เจ้าอาณานิคมได้วางไว้ หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าเป็นมรดกอาณานิคม เพื่อว่าตนจะได้ดูเท่าเทียมกับคนยุโรป นอกจากนี้

¹ Peter Duignan and Robert H. Jackson (eds), *Politics & Government in African States 1960-1985* (Stanford, Hoover Institution Press, 1986) pp.20-23

ปรากฏการณ์อีกประการหนึ่งที่เกิดขึ้นในช่วงนี้ก็คือ การเจริญเติบโตของบริษัทที่รัฐเป็นเจ้าของ (parastatals) ซึ่งต่างก็จ่ายเงินเดือนให้กับพนักงานอย่างสูงโดยไม่คำนึงถึงสัดส่วนรายได้ที่แท้จริงของรัฐ

สำหรับสาเหตุสำคัญที่ทำให้ปัญหาดังกล่าวขยายตัวรวดเร็วในยุคหลังได้รับเอกราชแล้วก็คือ เจตจำนงของรัฐบาลแอฟริกันทั้งหมดที่จะพัฒนาประเทศ โดยเริ่มต้นจากภาครัฐก่อนภาคเอกชน รัฐบาลแอฟริกันเห็นว่าการจะแก้ไขปัญหาค่าความยากจน และผลิตผลทางการเกษตรตกต่ำจะต้องเริ่มจากรัฐเป็นหลัก รัฐบาลแอฟริกันเหล่านั้นจึงใช้แนวทางการปกครองบริหารประเทศในแบบสังคมนิยมที่รัฐบาลเป็นศูนย์กลางการวางแผน และผูกขาดการทำธุรกิจซึ่งทัศนคติหรืออุดมการณ์ดังกล่าวนี้นำไปสู่การใช้งบประมาณมหาศาล ระบบราชการที่ไร้ประสิทธิภาพที่ทำให้ภาคเอกชนอ่อนแอ และทำให้ภาคเกษตรกรรมไม่ได้รับการสนับสนุนอย่างเพียงพอ

ภายใต้วิวัฒนาการการปกครองเช่นนี้ แอฟริกาจึงไม่มีพรรคการเมืองฝ่ายค้านที่จะมาควบคุม ตรวจสอบระบบราชการ รัฐบาล คณะรัฐมนตรี และบริษัทที่รัฐเป็นเจ้าของจึงเป็นองค์กรเกือบจะอิสระ ที่ไม่มีบุคคลใดในรัฐบาลอาจจะควบคุมได้ ดังนั้นองค์กรเหล่านี้จึงมีแนวโน้มที่จะฉ้อฉล ไร้ประสิทธิภาพและไม่มีประสิทธิผลในการปฏิบัติงาน ในแต่ละปีคณะรัฐบาลจะมีจำนวนเพิ่มขึ้น ทำให้งบประมาณด้านเงินเดือนสูงยิ่งขึ้นและเป็นการใช้เงินส่วนใหญ่จากรายได้ของรัฐ

ปัญหาที่สำคัญอีกประการหนึ่งที่ส่งผลต่อการเมืองการปกครองก็คือ ปัญหาด้านขนบธรรมเนียมประเพณีของแอฟริกาที่นิยมการให้ของขวัญ ของฝาก การเป็นมิตรและการปกป้องญาติมิตร เผ่าพันธุ์ของตนจนนำไปสู่ธรรมเนียมปฏิบัติที่อาจ มองว่าเป็นการคอร์รัปชันในสภาพแวดล้อมปัจจุบัน ซึ่งทั้งปัญหาคอร์รัปชัน และปัญหาการขาดประสิทธิภาพในการบริหาร ปกครองประเทศดังกล่าวเป็นสาเหตุหลักที่ทำให้เกิดการปฏิวัติ รัฐประหาร และการลอบสังหาร

นอกจากนี้การที่ผู้นำประเทศแอฟริกาขาดสิทธิอำนาจอันชอบธรรมในการบริหารปกครองประเทศ จึงทำให้ไม่สามารถที่จะดำเนินการบริหารนโยบายสาธารณะได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพราะการปกครองประเทศจำเป็นต้องประกอบด้วยหลายปัจจัย

รวมกัน ทั้งผู้นำ งบประมาณ การจัดการ สัญลักษณ์ และมาตรการบังคับ (ระเบียบวินัย) แต่โดยที่ประเทศในแอฟริกาส่วนใหญ่ขาดปัจจัยสำคัญเหล่านี้ จึงทำให้ไม่อาจริเริ่มสร้าง-สรรคและบริหารโครงการด้านการพัฒนาได้¹

กิจกรรมการเรียนรู้ 4

จงอธิบายถึงอุปสรรคต่อการเมืองการปกครองในแอฟริกาว่ามีอะไรบ้าง

สรุปท้ายบท

ภูมิภาคแอฟริกาเป็นภูมิภาคแห่งความหลากหลาย ประเทศส่วนใหญ่ภายในภูมิภาคต่างเผชิญปัญหาคล้ายคลึงกันทั้งในแง่การเมือง การปกครอง การเศรษฐกิจและวัฒนธรรม ลักษณะร่วมอีกประการหนึ่งของประเทศต่าง ๆ ในแอฟริกาคือ ยังคงเป็นประเทศยากจนเพราะต้องนำเข้าสินค้าอุตสาหกรรมจากประเทศพัฒนาแล้วด้วยมูลค่าสูง เพราะส่วนใหญ่จะนำเข้าสินค้าประเภททุน เช่น เครื่องจักร อุปกรณ์ที่ใช้เกี่ยวกับคมนาคม เป็นต้น ขณะที่สินค้าส่งออกเป็นสินค้าเกษตรหรือสินค้าปฐม จึงทำให้อัตราการค้า (Terms of trade) ระหว่างแอฟริกากับประเทศตะวันตกไม่เท่าเทียมกัน ยังผลให้แอฟริกาต้องเผชิญปัญหาดุลการค้า ปัญหาการขาดดุลงบประมาณและปัญหาหนี้สินในที่สุด อย่างไรก็ตาม แอฟริกายังคงเป็นทวีปที่มีลักษณะโดดเด่นเฉพาะตัวคือเป็นดินแดนที่มีศักยภาพด้านทรัพยากร โดยเฉพาะสินแร่มีค่าที่หายากและน้ำมันซึ่งมีมูลค่ามหาศาล แอฟริกาจึงเป็นภูมิภาคที่เต็มไปด้วยอนาคต

¹ Ibid, PP.24-27

ประเมินผลท้ายบท

1. ให้นักศึกษาวิเคราะห์ถึงความสำคัญด้านเศรษฐกิจของแอฟริกา
2. ให้นักศึกษาวิเคราะห์ว่าความหลากหลายในแอฟริกาส่งผลกระทบต่อ
การเมืองการปกครองแอฟริกา

แนวตอบประเมินผลก่อนการเรียนบทที่ 2

1. แอฟริกาเป็นทวีปที่มีความสำคัญทั้งในแง่เศรษฐกิจ การเมือง และยุทธศาสตร์ โดยเฉพาะแอฟริกามีลักษณะโดดเด่นในแง่ที่มีความอุดมสมบูรณ์ในด้านทรัพยากรธรรมชาติประเภทสินแร่ที่มีค่าและหายาก
2. ลักษณะร่วมประการหนึ่งของแอฟริกาคือ “ความหลากหลาย” ซึ่ง ได้แก่ ความหลากหลายทั้งในด้านภาษา ประชากร ภูมิศาสตร์ ภูมิประเทศ เผ่าพันธุ์ ศาสนา วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี ความเชื่อ และอุดมการณ์ จนกล่าวได้ว่าไม่มีประเทศใดเลยในแอฟริกาที่ไม่มีความแตกต่างกันในด้านดังกล่าว
3. สภาพเศรษฐกิจของแอฟริกาแตกต่างกันไปตามขนาดที่ตั้งของประเทศ จำนวนประชากร ทรัพยากรธรรมชาติ แต่โดยรวมแอฟริกายังมีสภาพยากจนอันมีสาเหตุสำคัญมาจากการค้ากับต่างประเทศที่แอฟริกามักเป็นฝ่ายเสียเปรียบเพราะอัตราการค้า (Terms of trade) ระหว่างแอฟริกากับประเทศตะวันตกไม่เท่าเทียมกัน
4. ประเทศในแอฟริกาส่วนใหญ่ต้องใช้การปกครองระบอบเผด็จการทหารและการปกครองโดยพรรคเด่นพรรคเดียว เนื่องจากปัญหาด้านความหลากหลายภายในประเทศของที่เป็นอุปสรรคต่อการปกครองระบอบประชาธิปไตย อย่างไรก็ตาม ยังมีบางประเทศที่ใช้การปกครองระบอบรัฐสภา อาทิ แอฟริกาใต้ เป็นต้น

แนวตอบกิจกรรมการเรียนรู้ 1

1. แอฟริกาได้เข้ามามีบทบาทในเวทีการเมืองระหว่างประเทศตั้งแต่ทศวรรษที่ 1960 เป็นต้นมาหรือภายหลังได้รับเอกราชและเข้าเป็นสมาชิกสหประชาชาติ ปัจจุบันกว่า 50 ประเทศในแอฟริกาเป็นสมาชิกสมัชชาสหประชาชาติหรือเป็น 1 ใน 3 ของจำนวนที่นั่งในสมัชชาสหประชาชาติ

แนวตอบกิจกรรมการเรียนรู้ 2

แอฟริกาเป็นที่รวมของคนผิวขาว ผิวเหลือง และผิวดำ แต่ชนส่วนใหญ่คือชนผิวดำและมีหลายร้อยเผ่าชน การที่ประชากรในแอฟริกาแบ่งแยกออกเป็นเผ่าเล็กเผ่าน้อยจึงทำให้เกิดลัทธินิยมเผ่าชน (Tribalism)

แนวตอบกิจกรรมการเรียนรู้ 3

สาเหตุสำคัญที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาเศรษฐกิจในแอฟริกาบริเวณใต้ทะเลทรายซฮารามี 2 ปัจจัย คือ (1) ปัจจัยภายในภูมิภาค อาทิ ปัญหาโครงสร้าง พื้นฐานคมนาคม ปัญหาคอร์รัปชัน และ (2) ปัจจัยภายนอก เช่น ปัญหาการค้าต่างประเทศที่แอฟริกามีความเสียเปรียบประเทศพัฒนาแล้ว

แนวตอบกิจกรรมการเรียนรู้ 4

อุปสรรคหรือปัญหาสำคัญที่ส่งผลต่อการเมืองการปกครองแอฟริกา มีหลายประการ อาทิ ปัญหาระบบราชการ ปัญหาการจ่ายเงินเดือนข้าราชการในอัตราสูงไม่

เหมาะสมกับรายรับของประเทศ ปัญหาคอร์ปชั่น ปัญหานิยมชนเผ่า ปัญหาการมีพรรคการเมืองพรรคเด่นพรรคเดียว เป็นต้น

แนวตอบประเมินผลท้ายบท

1. การที่แอฟริกาเป็นทวีปที่มีลักษณะเด่นจากการเป็นแหล่งทรัพยากรธรรมชาติมีค่า เช่น สินแร่หายาก พลังงานจากน้ำ น้ำมัน แอฟริกาจึงเป็นทวีปที่มีศักยภาพในการพัฒนาเศรษฐกิจในอนาคต หรือเป็นทวีปที่เต็มไปด้วยอนาคต ส่วนในอดีตนั้นกล่าวได้ว่า ความรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจของยุโรปและตะวันตกในช่วงก่อนสงครามโลกทั้ง 2 ครั้งนั้น ทรัพยากรธรรมชาติและแรงงานชาวแอฟริกันค่าของแอฟริกาได้มีส่วนอย่างมากต่อความรุ่งเรืองและการพัฒนาเศรษฐกิจในดินแดนเหล่านั้น

2. ลักษณะสังคมที่หลากหลายของแอฟริกาทั้งทางด้านภาษาพูด ประชากร วัฒนธรรม ศาสนา ความเชื่อทำให้เป็นอุปสรรคปัญหาต่อการบริหารปกครองประเทศ โดยเฉพาะการประสานประโยชน์ของกลุ่มชนต่าง ๆ ในสังคมให้คล้องจองกัน ดังนั้น จึงเป็นสาเหตุสำคัญที่ประเทศในแอฟริกาส่วนใหญ่ต้องใช้การปกครองแบบเผด็จการ อย่งไรก็ดี โดยที่ผู้นำในแอฟริการักจะขาดสิทธิอำนาจอันชอบธรรมในการปกครอง จึงทำให้เกิดการปฏิวัติรัฐประหาร หรือสงครามกลางเมืองอยู่บ่อยครั้ง

กิจกรรมการเรียนรู้บทที่ 2

1. ให้นักศึกษาอธิบายว่าความสำคัญทางยุทธศาสตร์ของแอฟริกาได้ส่งผลต่อพฤติกรรมทางการเมืองของมหาอำนาจอย่างไรในยุคสงครามเย็น
2. ให้นักศึกษาอธิบายว่าปัญหาร่วมกันทางการเมืองของประเทศต่าง ๆ ในแอฟริกาต้องเผชิญ ซึ่งได้แก่สงครามกลางเมือง การปฏิวัติ รัฐประหารเกิดจากสาเหตุอะไร
3. ให้นักศึกษาอธิบายว่าเหตุใดปัญหาระบบราชการของแอฟริกาจึงส่งผลต่อการปกครองของแอฟริกา